

Melkveehouders over hun strategie in de komende jaren

Michel de Haan en Jelle Zijlstra, Animal Sciences Group van Wageningen UR

1. Inleiding

Binnen het onderzoek "Melken in de Nieuwe Realiteit" wordt de toekomst van de Nederlandse melkveehouderij verkend met als doel om zicht te krijgen op belangrijke beslissingen die melkveehouders in de komende vijf jaar zullen nemen. Dat gebeurt via meerdere wegen. In deze notitie worden de resultaten besproken van een onderzoek naar beelden die Nederlandse melkveehouders hebben van de ontwikkeling van de melkveehouderij in de komende vijf jaar. Deze beelden worden hier ontleend aan de resultaten van een enquête die gehouden is onder in totaal 73 melkveehouders met een sterke belangstelling voor de toekomst van de sector en de strategie voor het eigen bedrijf in het bijzonder. Deze melkveehouders waren verdeeld over vijf groepen.

2. De enquête

2.1 Doel enquête

Het doel van de enquête was om zicht te krijgen op beslissingen rond bedrijfsaanpassingen en competenties waar Nederlandse melkveehouders binnen hun bedrijfsontwikkeling de komende vijf jaar mee te maken krijgen. Daarbij gaat het met name om melkveehouders die hun bedrijf verder willen ontwikkelen binnen de melkveehouderijsector als hoofdtak. Op basis van de resultaten van onder andere deze enquête zullen in een volgende fase van het onderzoek een aantal thema's verder worden onderzocht. In die volgende fase ligt het accent namelijk op het ondersteunen van beslissingen van melkveehouders en op het verbeteren van competenties van melkveehouders.

2.2 Opzet enquête

Tijdens een expertsessie met experts die kenners zijn van de internationale zuivelmarkt en de Nederlandse melkvee- en zuivelsector zijn prioritaire thema's benoemd voor de toekomst van de melkveesector. Daarnaast zijn toen ook mogelijke aanpassingen van melkveehouders en hun bedrijf benoemd. Op basis van die resultaten is een enquête gemaakt voor melkveehouders waarin aan hen vragen zijn gesteld over:

- Trends
- Strategische overwegingen
- In te zetten technologieën
- Maatregelen om in te spelen op hoge en lage melkprijzen
- Idem voor hoge voerprijzen
- Risicohouding ten aanzien van risico van melkprijsschommelingen
- Belangrijke aandachtsvelden binnen het bedrijf

Om een indruk te krijgen van de bedrijven en de plannen voor bedrijfsontwikkeling zijn daarnaast enkele bedrijfskengetallen over 2007 en verwachte bedrijfskengetallen in 2012 gevraagd. Tenslotte zijn voor een aantal actuele thema's stellingen geformuleerd waarbij de veehouder kon aangeven in hoeverre hij het eens of oneens was met die stelling.

2.3. Groepen respondenten

Voor het invullen van de enquête zijn groepen veehouders benaderd met een sterke interesse voor strategie van de melkveesector in het algemeen en voor de verdere ontwikkeling van het eigen bedrijf in het bijzonder. We richten ons op deze groepen omdat we op zoek waren naar respondenten die actieve toekomstverkenner zijn. We gingen ervan uit dat deze groepen ons meer informatie over de toekomstige beslissingen zouden kunnen leveren dan modale of gemiddelde melkveehouders. Met nadruk moet daarom gesteld worden dat deze resultaten niet representatief zijn voor de gehele populatie van Nederlandse melkveehouders. Maar door de actieve houding ten aanzien van bedrijfsstrategie als criterium mee te

nemen bij de keuze van melkveehouders hopen we wel een breed scala van beslissingen, bedrijfsaanpassingen, houdingen en competenties te achterhalen die relevant zijn voor de verdere ontwikkeling van Nederlandse melkveebedrijven in de komende vijf jaar.

Omdat uit eerdere onderzoeken is gebleken dat de houding tegenover bedrijfsprospectief en gewenste bedrijfsplannen wordt beïnvloed door leeftijd, zijn ook een tweetal groepen geselecteerd van melkveehouders die jonger waren dan 40 jaar.

Voor het onderzoek waren de volgende vijf groepen respondenten geselecteerd:

1. *EDF-strategen*

De eerste groep betreft een groep van acht melkveehouders die lid zijn van de internationale studieclub EDF (European Dairy Farmers). Van deze 8 waren er zeven afkomstig uit de Noordelijke provincies en één uit Oost-Nederland. De leeftijd varieerde van jonger dan 30 tot ruim boven de 50. Kenmerken van deze veehouders zijn dat ze ondernemend zijn in hun bedrijfsvoering, zeer bewust van hun omstandigheden en omgeving, een grote interesse hebben voor strategische vraagstukken en een open houding aannemen om creatief in te spelen op de toekomstige omstandigheden. Deze groep heeft ook meegewerkt aan de workshop die gericht was op het inventariseren van maatregelen om in te spelen op de toekomst waarvan de resultaten zijn beschreven in Deze groep was geselecteerd in overleg met de manager van EDF-Nederland.

2. *Jong Noord*

De tweede groep melkveehouders, die de enquête heeft ingevuld zijn 7 jonge melkveehouders uit de drie Noordelijke provincies die meegedaan hebben aan een zelfde workshop zoals die bij de vorige groep is omschreven. Ook de kenmerken van deze groep komen sterk overeen met die van de vorige, met als enige verschil dat zes van de zeven ondernemers jonger waren dan 40 jaar. Dit is dus één van de twee bewust gekozen groepen jonge melkveehouders. Deze groep was geselecteerd in overleg met kennismakelaars van de Melkvee-Academielid zijn van de MelkveeAcademie. Ze wonen in het Noorden en zijn allen jonger dan 40 jaar. Ze worden getypeerd als energieke Noordelijke ondernemers.

3. *Jong Zuid-West*

Via Campina zijn 12 leden van hun jongerenraad benaderd om mee te werken aan de enquête. Dit is de tweede groep jonge veehouders, deze keer uit het Zuiden en Westen van Nederland (werkgebied Campina). Deze groep is mede benaderd in verband met hun sterke betrokkenheid bij de afzet van hun product. Net als voor alle andere groepen gold ook voor deze groep dat ze een grote belangstelling hebben voor het actief verkennen van de toekomst.

4. *Modaal Achterhoek*

De vierde groep respondenten is een groep van 13 melkveehouders uit de Achterhoek die geïnteresseerd waren in strategie en die zijn geselecteerd door AcconAVM adviseurs. Deze groep is de meest modale groep van alle groepen, maar zoals uit de resultaten blijkt betreft het ook hier een groep met reeds vrij grote bedrijven.

5. *EDF-totaal*

Naast de deelgroep EDF-strategen hebben ook alle leden van EDF-Nederland die aanwezig waren op de winterbijeenkomst op 10 januari 2008, de enquête ingevuld. De karakteristieke kenmerken van deze groep zijn: relatief veel veehouders uit de drie Noordelijk provincies, groter dan gemiddelde bedrijven en een sterker dan gemiddelde interesse voor strategie, economische kengetallen en internationale oriëntatie.

3. Resultaten enquête

3.1 Kengetallen van de groepen

laat de kengetallen van de verschillende groepen in 2007 zien. Dit geeft een beeld van de verschillende typen bedrijven.

Tabel 1. Gemiddelde kengetallen per groep in 2007

	EDF- strategen	Jong Noord	Jong Zuid- West	Modaal Achterhoek	EDF- totaal	Totaal
Aantal enquêtes	8	7	12	13	33	73
Kg geleverde melk per jaar	1.300.000	1.000.000	1.000.000	700.000	1.100.000	1.000.000
Inkomenstoeslag (€ / 100 kg melk)	3,3	3,8	3,6	3,8	3,7	3,7
Prijs melkquotum (€ per kg)	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Vreemd vermogen (€ per kg)	1,7	1,3	1,2	1,0	1,3	1,3
Rentetarief geleend geld in %	4,6	4,7	4,6	4,7	4,6	4,6
Aantal VAK op bedrijf	2,0	1,6	1,9	1,5	1,9	1,8
Melkprijs (€ per 100 kg)	33,9	34,9	36,1	35,9	35,0	35,2
Grondprijs per ha (in €)	30.600	25.700	41.300	34.800	31.500	32.900
Krachtvoerprijs per 100 kg	19,6	20,6	19,4	23,7	21,3	21,3
Kritieke melkprijs (€ /100 kg melk)	25,6	28,7	25,5	29,4	27,6	27,5
Aantal ha in gebruik	119,5	65,4	69,8	44,5	86,1	78,0

Wanneer we deze kengetallen vergelijken met die van het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf, dan wijken de geselecteerde bedrijven allereerst af in omvang. De gemiddelde omvang van de geleverde kg melk per jaar was volgens gegevens van PZ in 2006 ca. 490.000 kg, in deze gegevens is de gemiddelde bedrijfsomvang ongeveer twee keer zo groot. Ook het aantal ha's per bedrijf is daardoor veel hoger dan gemiddeld. Verder valt op dat de hoeveelheid vreemd vermogen per kg melk op de bedrijven van de respondenten ook duidelijk hoger is dan gemiddeld. Het Nederlands gemiddelde is ongeveer € 1,- per kg melk. De groep Modaal Achterhoek heeft met hetzelfde niveau als het gemiddelde duidelijk het minste vreemd vermogen per kg melk.

De EDF-strategen hebben het meeste quotum en het meeste land, gevolgd door de complete EDF-groep, EDF-totaal. De ondervraagde jongeren uit Zuid-West en Noord ontlopen elkaar niet veel qua omvang in 2007. De groep Modaal Achterhoek heeft gemiddeld genomen de kleinste bedrijven. Daarnaast heeft de EDF-strategen hebben ruim tweemaal zoveel vreemd vermogen.

De grondprijs is verreweg het hoogst in het Zuid-Westen, op ruime afstand gevolgd door de Achterhoek. Voor de jonge Noordelijke ondernemers is de grondprijs het laagst.

De kritieke melkprijs is als laagste ingevuld door de Jong Zuid-West, terwijl Modaal Achterhoek de hoogste kritieke melkprijs opgeeft. Waarschijnlijk heeft deze groep een iets pessimistischer kijk op hun kritieke melkprijs dan de EDF-strategen en Jong Zuid-West.

Tabel 2. Verwachte gemiddelde bedrijfskengetallen in 2012, met per kengetal het procentuele verschil met de kengetallen van 2007.

	EDF-strategen		Jong Noord		Jong Zuid-West		Modaal Achterhoek		EDF-totaal		Totaal	
Aantal enquêtes	8		7		12		13		33		73	
Kg geleverde melk per jaar	2.100.000	+62%	2.300.000	+137%	1.400.000	+37%	900.000	+30%	1.700.000	+52%	1.600.000	+56%
Inkomenstoeslag (€ / 100 kg melk)	1,3	-62%	2,7	-29%	2,1	-42%	2,3	-39%	2,5	-34%	2,2	-39%
Prijs melkquotum (€ per kg)	0,3	-68%	0,3	-53%	0,4	-50%	0,4	-57%	0,3	-65%	0,3	-60%
Vreemd verm-ogen (€ per kg)	1,3	-23%	1,3	+4%	1,3	+10%	1,0	-6%	1,3	-1%	1,2	-3%
Rentetarief geleend geld in %	5,2	+12%	5,1	+9%	5,2	+12%	5,1	+9%	5,2	+13%	5,2	+11%
Aantal VAK op bedrijf	3,1	+50%	2,0	+28%	2,3	+18%	1,6	+4%	2,4	+30%	2,3	+27%
Melkprijs (€ per 100 kg)	35,9	+6%	36,1	+4%	32,1	-11%	32,6	-9%	35,7	+2%	34,7	-2%
Grondprijs per ha (in €)	45.500	+49%	32.700	+27%	49.500	+20%	38.600	+11%	38.200	+21%	40,2	+22%
Krachtvoerprijs per 100 kg	21,9	+11%	20,1	-2%	21,9	+13%	24,3	+2%	22,9	+8%	22,6	+6%
Kritieke melkprijs (€ /100 kg melk)	26,4	+3%	25,4	-11%	28,2	+11%	29,6	+1%	28,3	+2%	28,0	+2%
Aantal ha in gebruik	136,3	+14%	70,0	+7%	82,6	+18%	52,2	+17%	110,1	+28%	95,3	+22%

Verwachte ontwikkeling bedrijven

Tabel 2 geeft een beeld van de bedrijfsontwikkeling die de verschillende groepen melkveehouders verwachten. Alle veehouders verwachten een sterke groei. Dat blijkt uit de positieve percentages bij 'kg geleverde melk per jaar', 'aantal VAK op bedrijf' en 'aantal ha in gebruik'. Jong Noord verwacht het hardst te groeien, en wel 137% in melkquotum naar een gemiddelde van 2,3 miljoen kg afgeleverde melk. Modaal Achterhoek is het meest bescheiden in hun quotumgroeiambities (+ 30%), gevolgd door Jong Zuid-West. Als logisch gevolg zien we ook stijging in VAK's die procentueel ongeveer de helft kleiner is dan die in melkquotum. En een stijging in ha grond die ook procentueel duidelijk minder is dan die in quotum. Het aantal VAK dat werkzaam is op het bedrijf zal stijgen, verwachten alle veehouders. De grootste verwachte toename van het grondareaal ligt bij EDF-totaal (+28%). Opvallend is verder dat de jonge Noordelijke ondernemers slechts 7% in oppervlakte willen vergroten, terwijl die groep de laagste absolute grondprijs verwacht. Daar staat tegenover dat ze wel een sterke stijging van de grondprijs verwachten (+27%). De EDF-strategen wijken nogal af van de rest op het punt van de procentuele verhoging van de grondprijs. Ze verwachten een stijging van de grondprijs met bijna 50%. De verwachte grondprijs ligt tussen de €32.000 en €50.000 per ha.

Alle groepen verwachten dat de inkomstenstoeslag zal dalen, maar zeker nog aanwezig zal zijn. De meesten verwachten een toeslag van boven de €2 per kg melk. Verder verwachten de veehouders gemiddeld dat de prijs van het melkquotum fors gedaald zal zijn tot ca 30 ct per kg melk.

Bij het vreemd vermogen per kg melk is het beeld minder uniform. Beide groepen jonge ondernemers verwachten een lichte stijging. De overigen verwachten een lichte tot sterke daling. Opvallend is wel dat vier groepen een zelfde niveau van vreemd vermogen van €1,3 per kg melk verwachten in 2012, terwijl Modaal Achterhoek het met €1,- duidelijk lager inschat. Ook over het bijbehorende rentepercentage zit men op één lijn: iets meer dan 5%.

De EDF strategen, Jong Noord en EDF-totaal verwachten een iets hogere melkprijs dan in 2007. Modaal Achterhoek en de Jong Zuid-West verwachten een iets lagere melkprijs dan in 2007. Het verwachte niveau bij deze twee groepen is onder de €33 per 100 kg, terwijl de anderen gemiddeld een prijs van €36 verwachten.

De gemiddeld verwachte krachtvoerprijs ligt boven de €20 per 100 kg. Jong Noord verwacht een lichte daling, terwijl de overigen uitgaan van een stijging van de krachtvoerprijs.

De kritieke melkprijs laat een wat gevarieerder beeld zien. Drie groepen verwachten gemiddeld nauwelijks een verandering, terwijl Jong Zuid-West 11% stijging verwacht en de Jong Noord 11% daling. Dit betekent dat de jongeren Zuid-West pessimistischer zijn over de ontwikkeling van hun kostenniveau, terwijl de anderen juist optimistischer zijn.

Commentaar bij de resultaten

Het beeld dat de geënquêteerde veehouders met deze resultaten schetsen van de toekomst is een vrij consistent beeld. Daarbij staat groei in bedrijfsomvang centraal, inclusief extra grond en extra personeel. De prijs van grond zal sterk stijgen, dus dat betekent dat de groei in grond forse investeringen met zich meebrengt. Wanneer we hier ook nog de investeringen in gebouwen en quotum die nodig zijn om de groei te realiseren bij optellen zal dit leiden tot hoge investeringslasten per extra kg groei in melk. Deze last lijkt moeilijk te rijmen met het ingeschatte niveau van ca. € 1,30 aan vreemd vermogen per kg melk in 2012. Waarschijnlijk zal de aangenomen groei of een groter beroep doen op vreemd vermogen of niet gerealiseerd worden.

3.2 Strategieën en focus van melkveehouders de komende jaren

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de enquêtes. In de getoonde figuren wordt steeds een gemiddeld beeld geschetst van de uitkomst van de betreffende vraag, gebaseerd op reacties van alle 73 ondervraagde melkveehouders. Indien één of meer van de onder 2.3. genoemde vijf groepen een duidelijk afwijkend resultaat laten zien, dan wordt dit nader toegelicht.

3.2.1 Trends

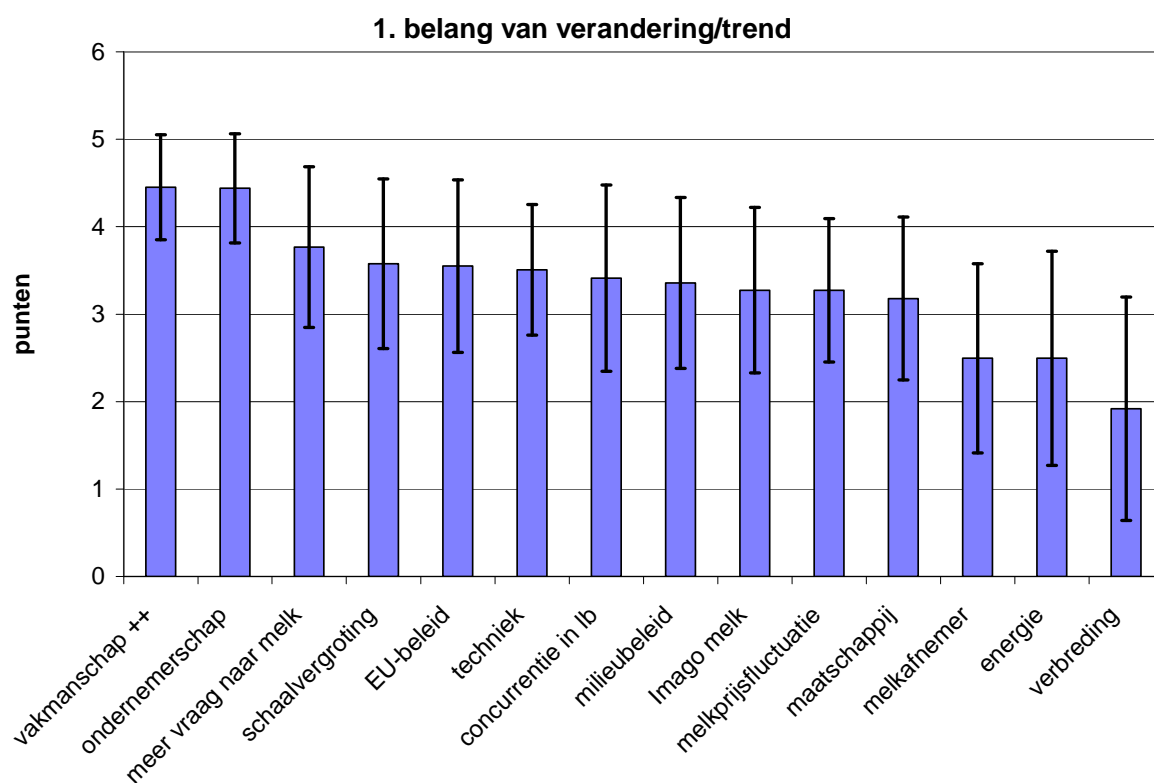
De veehouders hebben aangegeven met welke trend of verandering ze rekening houden in hun bedrijfsvoering. De gestelde vraag hierbij was:

1) Hoe belangrijk zijn de volgende veranderingen of trends voor uw planvorming in de periode 2008 tot en met 2012?

Voor deze en vele volgende vragen geldt dat de respondenten met een score die kon variëren van 1 tot en met 5 konden aangeven of ze een trend in het geheel niet (=1) of zeer belangrijk (=5) vonden.

Figuur 1 laat zien dat de veehouders vakmanschap en ondernemerskwaliteit van belang zijn voor de toekomstige planvorming. "Het ligt dus grotendeels aan jezelf", lijken de melkveehouders aan te geven.

Figuur 1. Het gemiddelde belang van een verandering of trend voor de planvorming van de melkveehouders in 2008 – 2012. Gesorteerd naar aflopend belang, waarbij ook de standaardafwijking is

weergegeven.

In Figuur 1, maar ook in de rest van de figuren, is ook de standaardafwijking van het resultaat steeds weergegeven. Dit is een maat voor de variatie die optrad in de antwoorden. Dus, gaven de ondervraagden vaak dezelfde antwoorden, of was dit juist heel verschillend. Als de spreiding rond het resultaat klein is, waren de verschillen in scores tussen respondenten relatief gering. Bij een grote variatie waren er grote verschillen in de gekozen scores van de respondenten. In Figuur 1 is de variatie vrij klein rond het thema 'ondernemerschap'. De thema's 'melkafnemer', 'energie' en 'verbreding' laten een behoorlijke variatie zien. Dat betekent dat sommige veehouders hier veel mee (willen) doen en anderen dit juist onbelangrijk vinden.

Verschillen tussen groepen veehouders

Grofweg waren alle veehouders het erover eens dat vakmanschap, management en ondernemerskwaliteiten het belangrijkste zijn voor de toekomstige planvorming. Wel lieten de groepen kleine verschillen zien. Modaal

Achterhoek bijvoorbeeld, vindt het milieubeleid een stuk belangrijker dan de anderen. Verder blijkt dat Jong Noord meer waarde hecht aan 'energie' en 'keus van de melkfafnemer' dan de andere melkveehouders.

3.2.2. Strategische overwegingen

De veehouders hebben aangegeven wat de belangrijkste strategische overwegingen zijn voor hun bedrijfsontwikkeling. De gestelde vraag hierbij was:

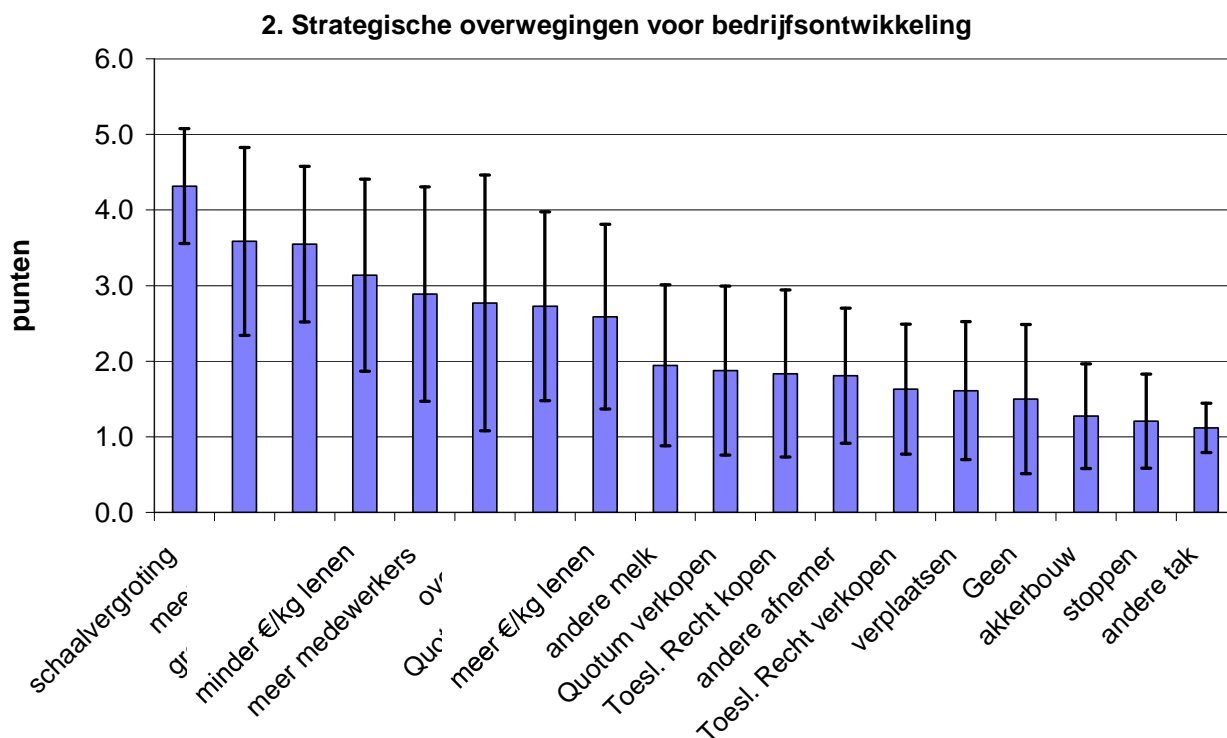
2) Wat zijn de komende 5 jaar belangrijke strategische overwegingen voor de ontwikkeling van uw bedrijf?

Figuur 2 laat zien dat veehouders schaalvergroting als de belangrijkste ontwikkeling zien voor de komende jaren. Meer vee en grondaankoop kunnen als verlengde daarvan gezien worden. Verkleinen van het vreemde vermogen, scoorde gemiddeld met ruim '3' ook nog vrij hoog, hoewel de variatie hierbij een stuk groter is dan bij schaalvergroting.

Bedrijfsuitbreiding is de belangrijkste overweging voor de komende 5 jaar. Leek het eerder uit het compenseren van kostenstijgingen voort te komen, nu (2007) is mogelijk de reden om optimaal te profiteren van de hoge melkprijs. De toegenomen aandacht voor externe arbeid past hier ook bij.

Een andere tak, of stoppen kwam bij de ondervraagde melkveehouders als het minst populair naar voren.

Figuur 2 De 'gemiddelde' strategische overwegingen voor bedrijfsontwikkeling voor de komende 5 jaar. Gesorteerd naar aflopend belang, waarbij ook de standaardafwijking is weergegeven.

Het item 'overig' heeft bij deze vraag meer aandacht gekregen dan bij de andere vragen. Daarom behandelen we alleen bij deze vraag dit item. 'Overig' bij deze vraag heeft te maken met allerlei initiatieven die bepaalde ondernemers al op hun bedrijf ontplooiën. Vaak in het kader van 'verbreding' en 'energie'. Een aantal veehouders hebben bij dit item niets ingevuld en enkelen hebben een score van 5 toegekend. Dat leidt tot een flinke variatie bij dit item.

Verschillen tussen groepen veehouders

Alle groepen gaan voor schaalvergroting. Een aantal kleine nuanceverschillen zijn er wel. De EDF-strategen denken meer na over verplaatsen van hun bedrijf, differentiatie van melk en meer arbeiders op het bedrijf. Ook geven zij aan na te denken over een andere afnemer van hun melk, net zoals de jonge Noordelijke ondernemers dat doen. Modaal Achterhoek, Jong Zuid-West, maar ook EDF-totaal zijn hier veel terughoudender in. Ook op het gebied van extra medewerkers zijn de Achterhoekers terughoudender dan de anderen.

3.2.3. Technologieën

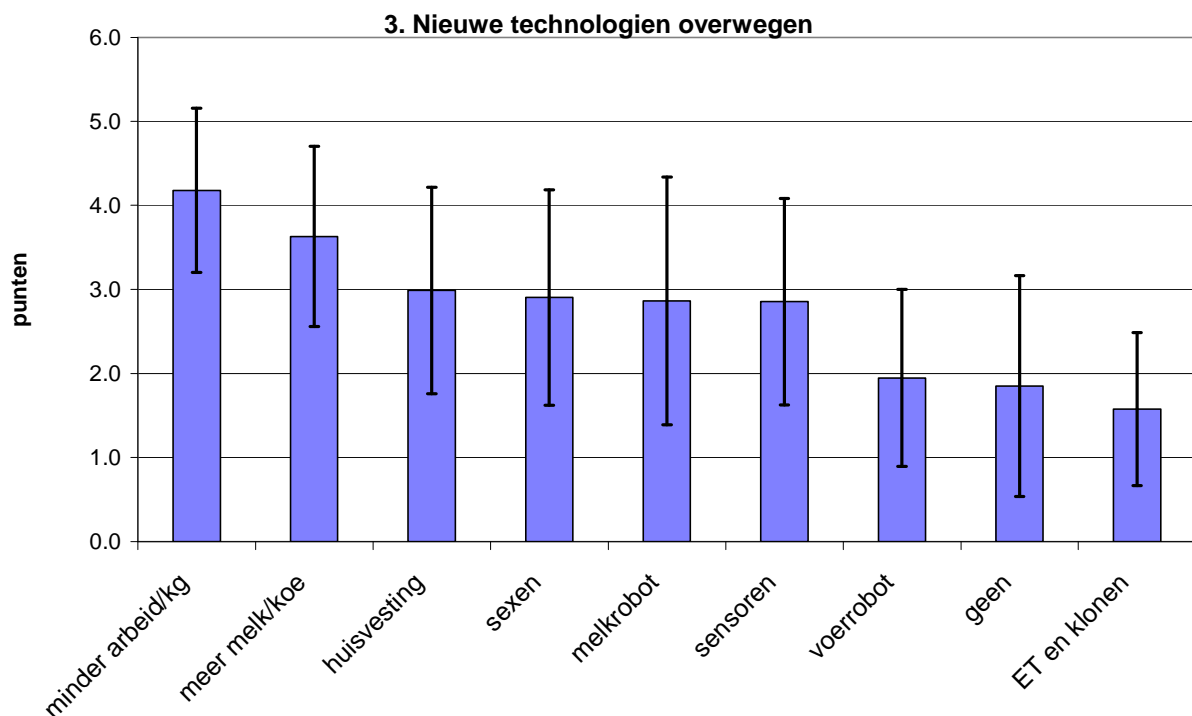
De veehouders hebben aangegeven welke nieuwe technologieën ze overwegen. De gestelde vraag hierbij was:

3) Welke nieuwe technologieën gaat u overwegen voor uw bedrijf?

Figuur 3 laat zien welke nieuwe technieken de veehouders het meest genegen zijn om toe te passen. Het liefst passen ze arbeidsbesparende technieken toe, waarbij niet direct te zien is hoe dat moet gebeuren. Soms is bij 'overig' wel aangegeven dat gedacht wordt aan een kalverdrinkautomaat, een robot-mestschuif en energie opwekken.

Verhoging van de melkproductie per koe vinden de veehouders gemiddeld ook belangrijk. 'Nieuwe vormen van huisvesting', 'sexen van sperma', 'een melkrobot' en 'sensoren' scoren op een vergelijkbaar hoog niveau.

Figuur 3 De 'gemiddelde' score voor nieuwe technologieën voor de komende jaren. Gesorteerd naar aflopende score, waarbij ook de standaardafwijking is weergegeven.

Verschillen tussen groepen veehouders

De verschillende groepen veehouders reageerden vrijwel hetzelfde. Een klein verschil is dat een groter deel van Modaal Achterhoek minder nieuwe technologieën overweegt dan de andere groepen veehouders doen.

3.2.4. Periode met een hoge melkprijs

De veehouders hebben aangegeven welke maatregelen ze willen nemen in een periode met een hoge melkprijs. De gestelde vraag hierbij was:

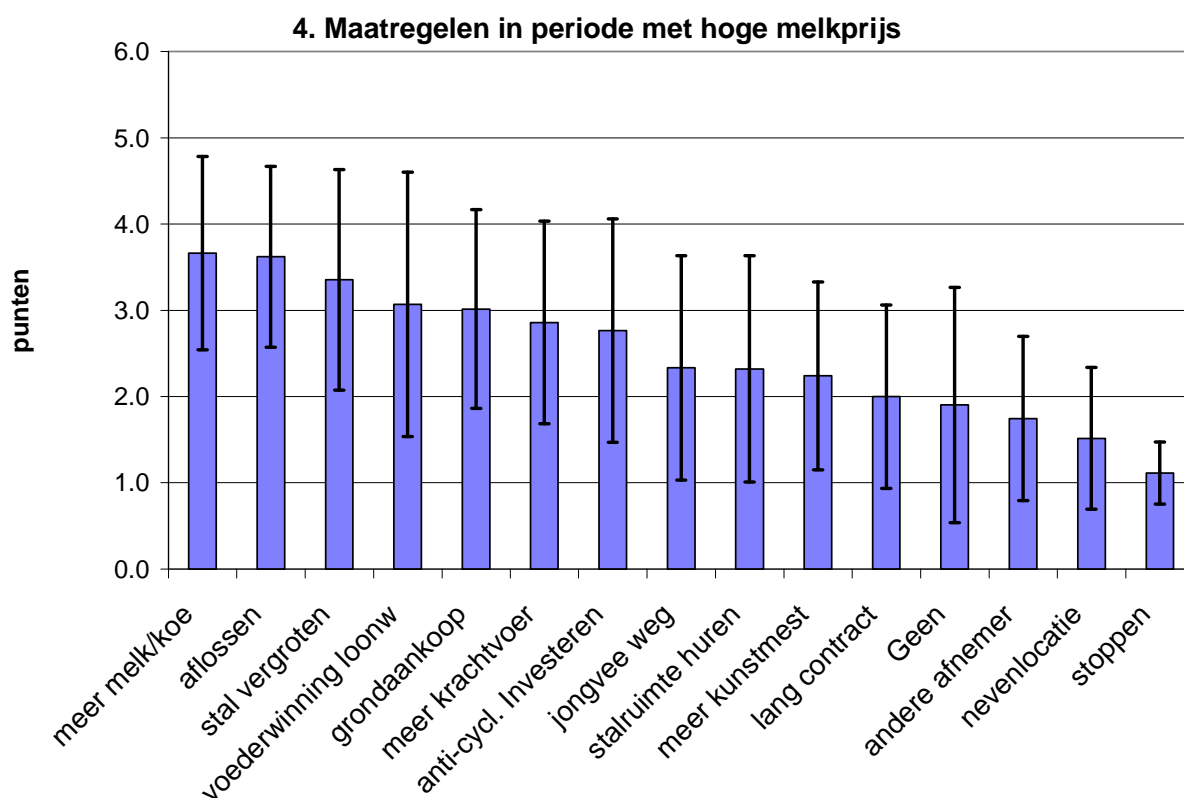
4) Welke maatregelen neemt u in perioden met een hoge melkprijs om maximaal te profiteren?

In Figuur 4 is te zien dat veehouders in een periode met een hoge melkprijs gemiddeld kiezen voor een hogere melkgift per koe en aflossen. Stal vergroten en grond aankopen zijn ook populaire maatregelen in een periode met een hoge melkprijs.

Voederwinning uitbesteden in loonwerk is een maatregel die een grote variatie laat zien.

Stoppen blijkt de minst populaire maatregel te zijn in een dergelijke periode.

Figuur 4 De 'gemiddelde' score voor maatregelen in een periode met een hoge melkprijs. Gesorteerd naar aflopende score, waarbij ook de standaardafwijking is weergegeven.

Verschillen tussen groepen veehouders

De groepen veehouders laten geen grote verschillen in reacties zien. Wel valt op dat de EDF-strategen meer geneigd zijn tot aflossen dan de anderen. De groep Jong Noord wil de voederwinning meer uitbesteden aan de loonwerker dan de anderen.

3.2.5. Periode met een lage melkprijs

De veehouders hebben aangegeven welke maatregelen ze willen nemen in een periode met een *lage* melkprijs. De gestelde vraag hierbij was:

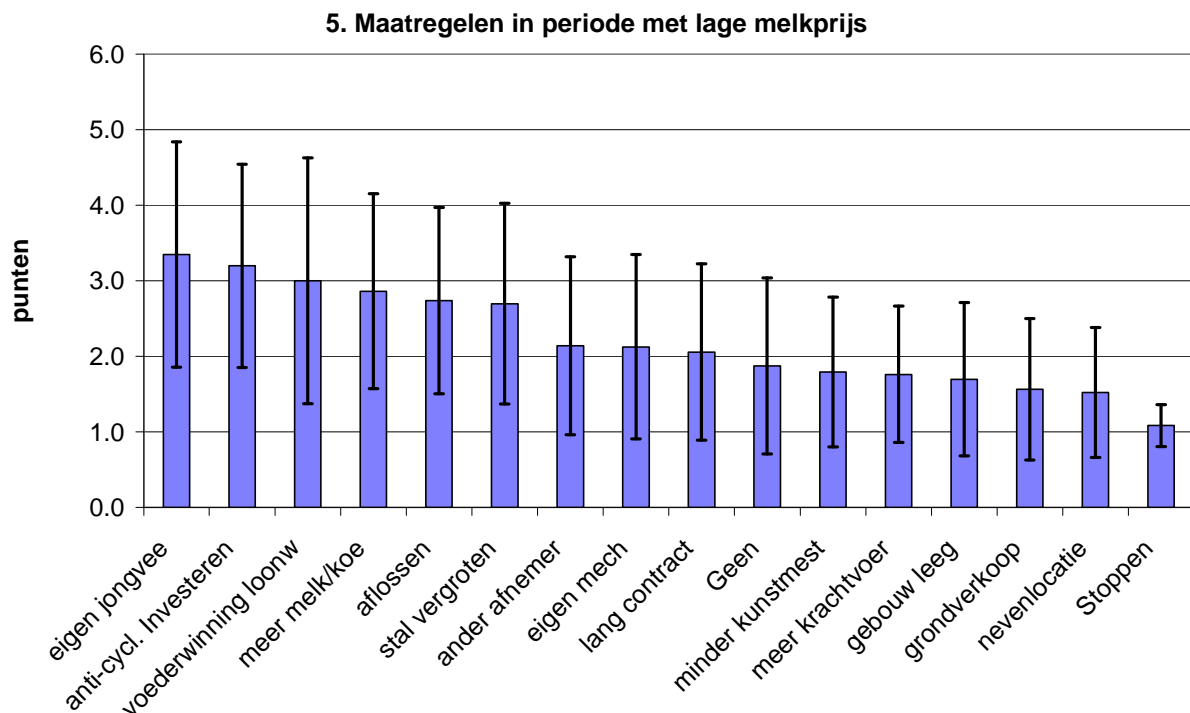
5) Welke maatregelen neemt u in perioden met een lage melkprijs om de inkomenschade te beperken?

In Figuur 5 valt op dat veehouders in een periode met een lage melkprijs weer genegen zijn om het jongvee zelf te gaan opfokken. “Keep the money in your pocket” is de kreet die veelvuldig is genoemd door leden van EDF. Wel blijft uitbesteden van de voederwinning aan de loonwerker populair.

‘Anticyclisch investeren’ is ook een veelgekozen maatregel in een periode met een lage melkprijs. Dit lijkt consequent met de maatregel ‘stal vergroten’.

Ondanks de lage melkprijs, is stoppen met het bedrijf hier opnieuw (net als bij hoge melkprijs) de maatregel die de laagste score kreeg.

Figuur 5 De ‘gemiddelde’ score voor maatregelen in een periode met een lage melkprijs. Gesorteerd naar aflopende score, waarbij ook de standaardafwijking is weergegeven.

Verschillen tussen groepen veehouders

Deze vraag liet toch wel wat verschillen tussen de groepen veehouders zien. Zo zijn de EDF-strategen en de groep Jong Noordmeer van plan om te zoeken naar een andere melkafnemer dan de anderen.

De groep 'modaal Achterhoek' ziet meer in aflossen, terwijl Jong Zuid-West en de EDF-strategen hun stal willen vergroten. Anticyclisch investeren is vooral populair bij EDF-totaal. De groep Modaal Achterhoek is minder genegen om hun eigen jongvee (weer) op te fokken dan de andere groepen, maar evenals de groep Jong Noord willen ze wel de voederwinning in loonwerk (blijven) uitbesteden.

3.2.6. Hoge voerprijzen

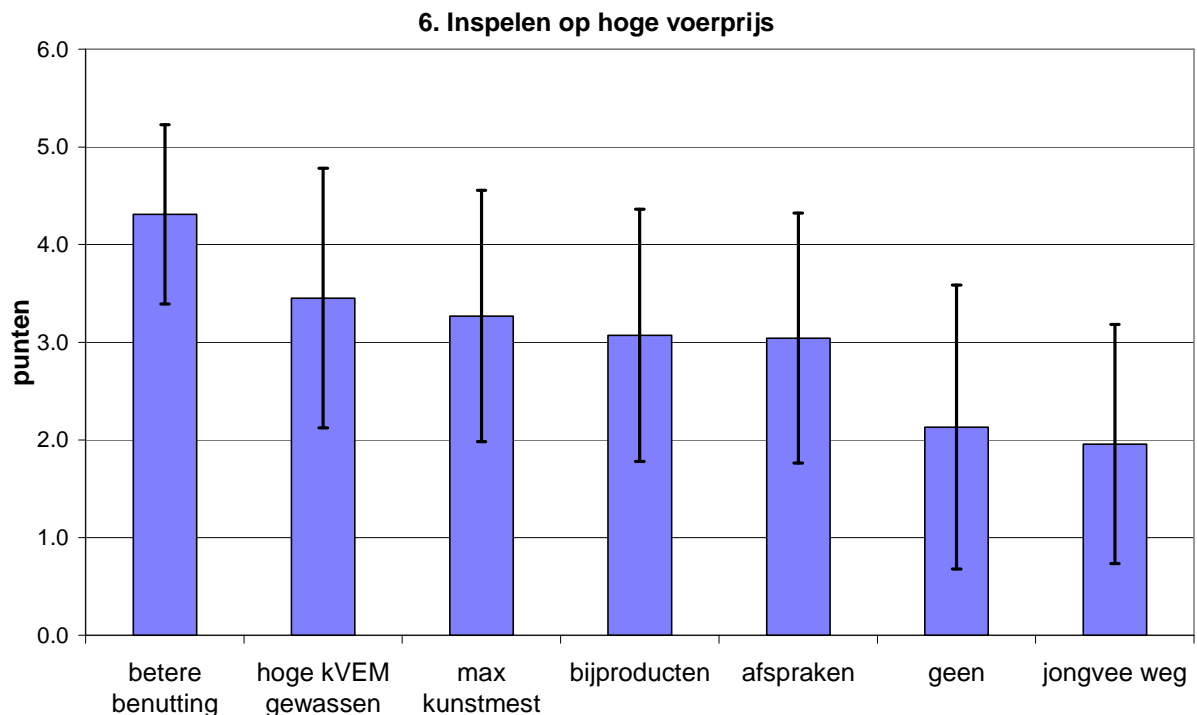
De veehouders hebben aangegeven welke maatregelen ze willen nemen in een periode met een hoge voerprijs. De gestelde vraag hierbij was:

6) Hoe gaat u inspelen op hoge voerprijzen?

Figuur 6 laat zien dat veehouders in een periode met een hoge voerprijs in belangrijke mate gaan inzetten op betere benutting van het eigen voer. Dit willen zij bijvoorbeeld doen door goede kwaliteit voer te winnen, andere gewassen te telen, broei te remmen, betere opslag, minder aankoop of minder krachtvoer te voeren.

Verder willen veehouders op zoek naar gewassen die meer kVEM per ha opleveren in een periode met een hoge voerprijs. Vlak erna scoren maatregelen als 'maximaliseren van de kunstmestgift', 'meer bijproducten voeren' en 'afspraken maken met voerleveranciers'.

Figuur 6 De ‘gemiddelde’ score voor maatregelen in een periode met een hoge voerprijs. Gesorteerd naar aflopende score, waarbij ook de standaardafwijking is weergegeven.

Verschillen tussen groepen veehouders

De verschillen tussen groepen zijn zeer klein. Hooguit het feit dat de Jong Zuid-West wat minder hun heil zoekt bij hoge kVEM-gewassen dan de anderen en net iets meer zullen inzetten op bijproducten dan de anderen.

3.2.7 Risico bij afzet van melk

De veehouders hebben aangegeven hoeveel risico ze willen nemen bij de afzet van hun melk. De gestelde vraag hierbij was:

7) Welke risico's kiest u voor bij de afzet van uw melk?

In figuur 7 is te zien wat de risicohouding van de ondernemers is bij de afzet van hun melk. Van de ca 75 ondervraagde melkveehouders gaven er ruim 40 aan dat ze kiezen voor weinig risico: afnamezekerheid en niet te grote fluctuaties in prijs (max. 5 cent).

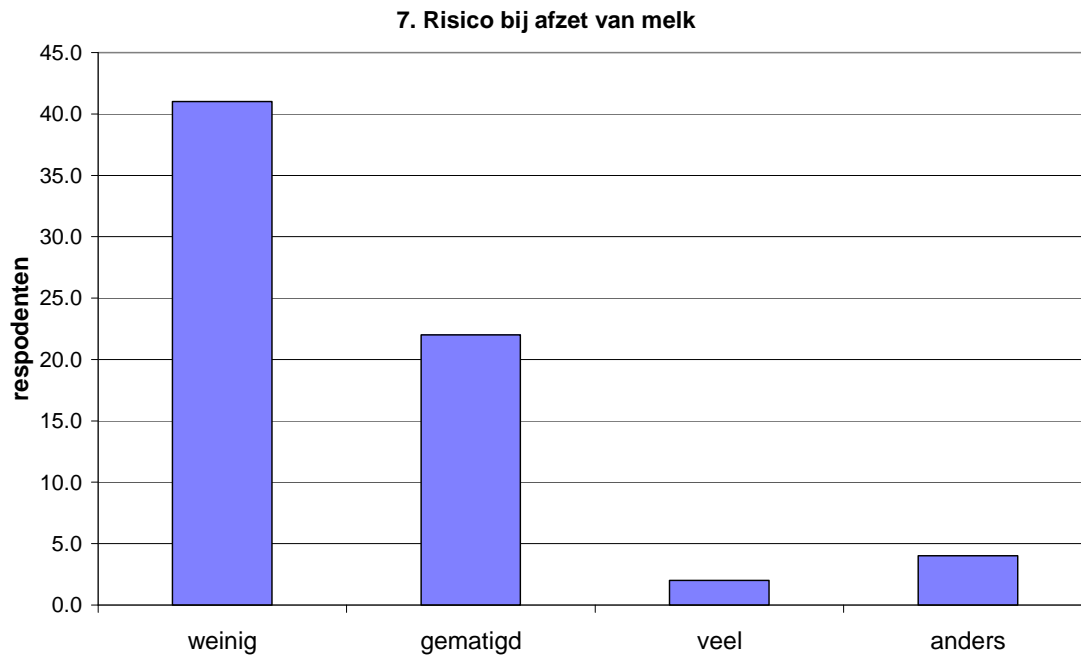
Een andere grote groep van bijna 25 veehouders gaf aan te kiezen voor gematigd risico: iets minder zekerheid, iets meer fluctuatie (max. 10 cent).

Slechts 2 veehouders kozen voor veel risico (weinig afnamezekerheid en (grote) fluctuaties in prijs (max. 15 cent) en 4 anderen kozen voor 'anders'. Dit betekent bijvoorbeeld dat zij wel gaan voor afnamezekerheid en mogelijk grote fluctuaties in de melkprijs.

Over het algemeen kunnen we stellen dat de veehouders in de nabije toekomst weinig risico zullen nemen bij de afzet van hun melk en 'slechts' een kleine fluctuatie in de melkprijs prettig vinden.

Verschillen tussen groepen veehouders

Verhoudingsgewijs zijn de EDF-strategen en Jonge Noord iets meer bereid om een 'gematigd' risico te nemen dan de overige melkveehouders. Maar in het algemeen is de houding "weinig risico" overduidelijk aanwezig binnen alle groepen.

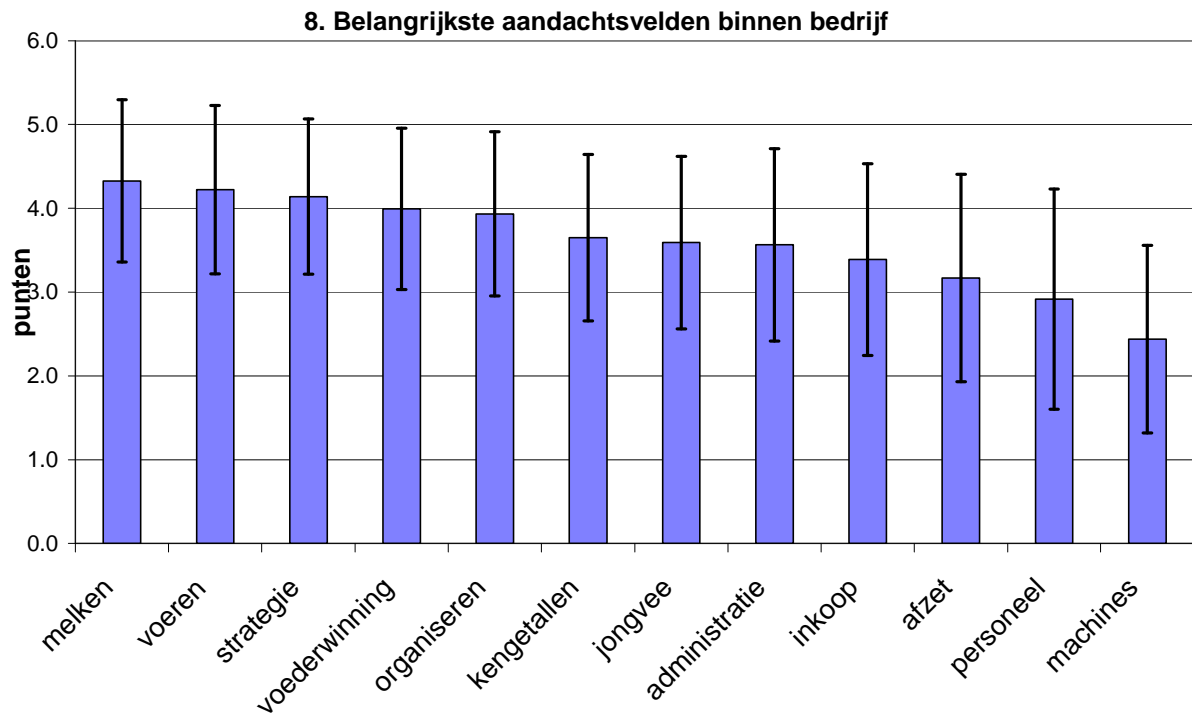
Figuur 7 De risicohouding van de ondervraagde veehouders bij de afzet van hun melk

3.2.8. Belangrijkste aandachtsvelden

De veehouders hebben aangegeven wat voor hun de belangrijkste aandachtsvelden binnen hun bedrijf zijn. De gestelde vraag hierbij was:

8) Wat zijn voor u de belangrijkste aandachtsvelden binnen het bedrijf?

Figuur 8 De 'gemiddelde' score voor de belangrijkste aandachtsvelden op het bedrijf. Gesorteerd naar aflopende score, waarbij ook de standaardafwijking is weergegeven.

Figuur 8 laat zien dat de veehouders gemiddeld genomen de 'klassieke' thema's het belangrijkste vinden: melken en voeren worden het hoogst gewaardeerd. Vervolgens scoren de 'managementthema's' strategie en organiseren ook hoog. Management krijgt bij de ondervraagde veehouders dus veel aandacht.

Machines en personeel worden gemiddeld als het minst belangrijk beschouwd, waarbij de variatie rondom 'personeel' behoorlijk groot is. Dit betekent dat de verschillende respondenten vrij unaniem aangeven dat machines het minst belangrijk voor hen zijn, maar dat er een redelijk aantal veehouders zijn die personeel heel belangrijk vinden en daar tegenover een zelfde aantal die het nauwelijks van belang vindt.

Verschillen tussen groepen veehouders

De verschillende groepen zijn behoorlijk eensgezind in hun keus van de belangrijkste aandachtsvelden. Toch zien we een aantal kleine verschillen. De EDF-strategen hechten het minste waarde aan machines en administratie. Maar monitoren van kengetallen vinden zij juist wel weer belangrijk. Opvallend is verder dat Modaal Achterhoek niet veel op heeft met 'personeel' als aandachtsveld. Maar dat de (grotere) bedrijven binnen EDF-totaal dat juist wel weer vrij belangrijk vinden. Modaal Achterhoek vindt het thema organiseren wel weer erg belangrijk, terwijl de Jong Zuid-West juist meer waarde hecht aan 'strategie' dan aan 'organiseren'.

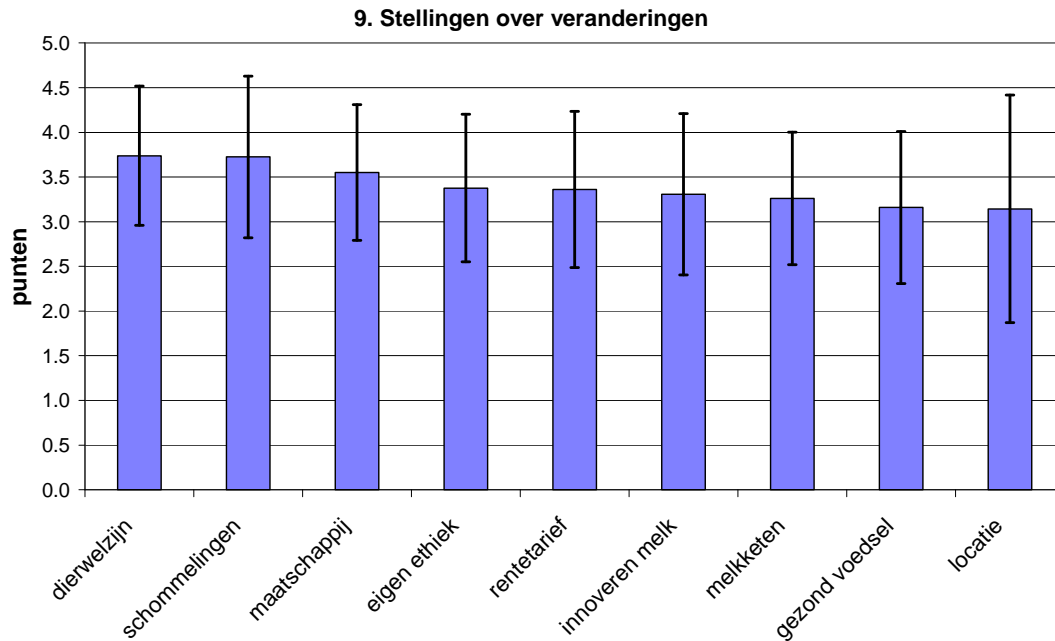
3.2.9. Stellingen

De veehouders hebben aan een aantal stellingen punten toegekend. De veehouders konden maximaal 5 punten geven als ze het volledig eens waren met de stelling en 1 als ze volledig oneens waren. Het onderwerp was 'veranderingen'. Het ging om de volgende stellingen:

- a** Ik moet mij wapenen tegen schommelingen in melkprijs
- b** Ik moet nadenken over de melkketen waar ik onderdeel van wil zijn
- c** Ik wil samen met mijn melkafnemer innoveren om zo meer verantwoordelijkheid voor product en prijs te nemen
- d** Ik wil mij wapenen tegen schommelingen in rentetarief
- e** Ik hou rekening met maatschappij en omgeving bij de ontwikkeling van mijn bedrijf
- f** Ik besteed aandacht aan dierenwelzijn
- g** Mijn eigen ethische afwegingen over omgaan met natuur en dieren spelen een rol bij het inrichten van mijn bedrijf
- h** Ik moet nadenken over de locatie van mijn melkveebedrijf
- i** Ik zie veel kansen om in te spelen op consumentenwensen rond gezonde en veilige voeding

Figuur 9 laat zien hoe de veehouders de stellingen gemiddeld waardeerden.

Figuur 9 De 'gemiddelde' score voor de belangrijkste aandachtsvelden op het bedrijf. Gesorteerd naar aflopende score, waarbij ook de standaardafwijking is weergegeven.

Opvallend is dat de verschillen in waardering tussen de stellingen klein zijn. Gemiddeld genomen waren er geen grote uitschieters. De gemiddelde score stijgt in alle gevallen boven de '3' uit. Dat betekent dat ze allemaal wel redelijk belangrijk worden gevonden.

De stellingen 'Ik besteed aandacht aan dierenwelzijn' en 'moet mij wapenen tegen schommelingen in melkprijs' krijgen de meeste instemming. De stelling 'Ik moet nadenken over de locatie van mijn melkveebedrijf' kreeg gemiddeld het minste bijval, maar laat wel de grootste variatie zien. Dit betekent dat een aantal melkveehouders hier wel nadrukkelijk mee bezig is.

Verschillen tussen groepen veehouders

Modaal Achterhoek en de EDF-strategen vinden meer dan de andere groepen melkveehouders dat ze zich moeten wapenen tegen schommelingen van de melkprijs.

Verder is opvallend dat de groep Jong Zuid-West meer rekening houdt met maatschappij en omgeving bij de ontwikkeling van het bedrijf dan de andere groepen. Verder bleek dat Jong Zuid-West en EDF-totaal gemiddeld minder noodzaak zien om na te denken over een (nieuwe) locatie van hun melkveebedrijf dan de andere groepen.

4. Conclusies

Uit een enquête onder 78 melkveehouders die sterk gericht zijn op het actief inspelen op toekomstige ontwikkelingen blijkt dat schaalvergroting en groei van de productiecapaciteit de belangrijkste ontwikkelingsrichtingen zijn die ze kiezen voor de nabije toekomst. Ze verwachten in 2012 ongeveer 50% meer melk te produceren dan in 2007. Dat zal gerealiseerd worden door toename van zowel melkquotum, grond als de bijbehorende gebouwen en extra personeel. De veehouders verwachten dat het vreemd vermogen per kg melk als gevolg van deze uitbreidingen in 2012 (weer) hetzelfde is als in 2007. Dat lijkt niet erg waarschijnlijk gezien de hoge investeringen die nodig zijn om de genoemde groei te realiseren.

De geënquêteerde groep heeft in de huidige situatie reeds een groter dan gemiddeld bedrijf en is daardoor waarschijnlijk niet representatief voor de totale groep melkveehouders in Nederland. Hun resultaten geven echter wel aan waar de toekomstige groeiers de nadruk op gaan leggen. De klassieke thema's als vakmanschap, voeren en melken zien de melkveehouders nog steeds als de belangrijkste aandachtsvelden voor melkveehouders. Direct daar achteraan komen managementthema's als strategie en organiseren.

Bij de investeringen in technologie willen de veehouders zich vooral richten op het verbeteren van de arbeidsefficiëntie. Dat zijn bijv. investeringen in kalverdrinkautomaten en mestschuiven. De melkrobot krijgt iets minder prioriteit en de voerrobot duidelijk nog minder.

De melkproductie per koe verhogen, extra aflossen, investeren in extra koeplaatsen, voederwinning uitbesteden en extra grond kopen is de prioriteitsvolgorde om in te spelen op een hoge melkprijs. Bij een lage melkprijs overwegen veehouders met name om eventueel uitbestede jongvee weer thuis op te fokken en om – in het kader van anticyclisch investeren – juist dan een nieuwe stal te bouwen.